

Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

1993 • No. 6

26.7.1993

Julkaistu uudelleen 2002

Jouko Rautava

Yritystuesta sosiaaliturvaan:
Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2002

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muospaineet Venäjällä

Johdanto

Neuvostoliiton talousjärjestelmän eräs peruspiirre oli kaikenkattava hintasäännöstely. Koska hinnat eivät perustuneet todellisiin tuotantokustannuksiin, niin käytännössä hintajärjestelmän kautta keskushallinto vaikutti epäsuorasti resurssien jakoon eri sektoreiden välillä. Tätä epäsuoraa vero- ja subventiojärjestelmää täydensivät budjetin kautta ohjatut resurssit. Yritysten laajamittaisella tukemisella ja kattavalla hintasäännöstelyllä estettiin avoimen työttömyyden kasvu ja turvattiin kuluttajien perustoimeentulo. Tämän vuoksi markkinatalousmaille tyypillisen erillisen sosiaaliturvajärjestelmän kehittämistä ei katsottu tarpeelliseksi.

Subventioiden karsimista perustellaan yleensä sillä, että julkisen vallan ohjaama tuki ja siihen välttämättä liittyvä verotus (eksplisiittinen tai implisiittinen) vinouttavat resurssien allokointia ja lisäävät siten talouden tehottomuutta. Eräissä tapauksissa tuen antamiselle on kuitenkin olemassa hyvät perusteet, mutta tällöin sekä yritys- että sosiaalipoliittinen tuki tulee kohdentaa tarkasti, jotta tuen myöntämiseen liittyvät haittatekijät jäisivät mahdollisimman pieniksi.¹ Yleisten tehokkuusnäkökohtien lisäksi Venäjällä subventioiden karsimisen ja tarkemman kohdentamisen tarvetta lisää se, että nykyinen subventiopolitiikka uhkaa koko rahoitusjärjestelmän vakautta niin budjettialijäämän kuin keskuspankin myöntämän rahoituksen kautta.

Seuraavassa tarkastellaan Venäjän nykyistä subventiopolitiikkaa ja siihen liittyviä ongelmia sekä esitetään suuntaviivat subventiopolitiikan muuttamiselle. Tältä osin kirjoituksessa on käytetty hyväksi Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin kokoamia tietoja. Kirjoituksen lopussa arvioidaan nykyisen tukijärjestelmän alasajon mahdollisuuksia ja siihen mahdollisesti sisältyviä riskejä.

¹ Monia siirtymätalouksien kannalta relevantteja julkiseen tukeen liittyviä kysymyksiä on käsitelty mm. teoksessa *Public Expenditure Handbook, A Guide to Public Policy Issues in Developing Countries*, IMF, 1991.

Venäjän subventiojärjestelmän ydin ovat erilaiset hintatuet ja keskitetysti ohjatut edulliset luotot

Venäjän talousuudistuksen julkilausuttuna tavoitteena on ollut päästä eroon neuvostojärjestelmään sisältyneistä moninaisista tukielementeistä.² Toistaiseksi talousjärjestelmän muuttaminen on kuitenkin ollut monelta osin epäjohdonmukaista ja osittaista, minkä johdosta monet vanhat subventioelementit ovat säilyneet ja jopa uusia tukimuotoja on syntynyt. Seurauksena on ollut erittäin kalliin ja epäselvän tukikäytännön muodostuminen.

Subventiot kanavoituvat yrityksille ja kuluttajille lukuisia – enemmän tai vähemmän – epäselviä kanavia pitkin. Osa subventioista kuuluu johonkin ohjelmaan ja on myös kirjattu valtion budjettiin, mutta valtaosa subventioista on kuitenkin luonteeltaan epäsuoria eikä niitä ole kirjattu budjettiin tai talousohjelmiin. Tukikäytännön sekavuutta kuvaakin hyvin se, että niiden luokittelu toisensa poissulkeviin luokkiin esimerkiksi tuen saajien tai tuen antajien perusteella on hyvin hankalaa. Tässä kirjoituksessa julkinen tuki on jaettu kolmeen eri luokkaan sen mukaan onko kysymyksessä (1) valtion suoraan myöntämä tuki, (2) keskushallinnon myöntämä edullinen rahoitus vai (3) säädelyihin hintoihin sisältyvä epäsuora tuki. Käytännössä jako ei ole selkeää ja kaikki sektorit ovat tavalla tai toisella sekä tuen saajia että antajia.

Valtion suoraan myöntämä tuki kattaa tuottajille maksettavat korvaukset tuottaja- ja kuluttajahintojen välisestä erosta, yritysten tappioiden korvaukset, tuontihintojen tukemisen³ sekä suoran korkotuen. Nimestään huolimatta suoran tuen kanavoituminen ei ole selkeää, sillä tukea jaetaan usein ilman selkeitä pelisääntöjä ja budjetointia sekä liittovaltion että paikallistason kautta.

Suoran tuen on arvioitu vuonna 1992 vastanneen määrältään noin 22 % bkt:n arvosta.⁴ Suorasta tuesta noin puolet kohdistui tuontiin, kolmannes muihin kertatukiaisiin pääasiassa maataloudelle ja noin viidennes korkotukeen. Käytännössä tuontihintojen tukemisen kautta lähes puolet tuonnista myytiin kotimarkkinoilla hinnoilla, jotka olivat matalammat kuin tuontituotteiden hintojen muuttaminen ruplamääräisiksi ruplan virallisella valuuttakurssilla olisi edellyttänyt.

Toinen tärkeä tukimuoto on keskuspankin ja finanssiministeriön yrityksille myöntämät ns. **keskitetyt luotot** (centralized/directed credits), joiden määrän vuonna 1992 arvioidaan olleen 21 prosenttia bkt:sta. Nämä luotot ovat tyypillinen neuvostokauden jäännös, sillä luottojen myöntämisestä päätöksen tekevät viranomaiset eikä pankkisektori, niiden korko on usein hyvin matala ja takaisinmaksujen suhteen ehdot ovat käytännössä hyvin väljät. Täten luottoihin sisältyy

² Lokakuun lopulla 1991 presidentti Jeltsin julkaisi Venäjän talousuudistusta koskevan ohjelman, jonka keskeisiä kohtia olivat mm. hintojen vapauttaminen, yritysten subventioiden selkeä vähentäminen sekä sosiaaliturvajärjestelmän uudistaminen siten, että keskitytään vain kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin. Myös IMF on eri yhteyksissä edellyttänyt näitä toimia.

³ Tätä varten otettiin syksyllä 1992 uudelleen käyttöön erityiset valuuttakurssikertoimet tuontituotteiden hintojen muuttamiseksi kotimarkkinahinnoiksi.

⁴ Tämä IMF:n ja Maailmanpankin tekemä arvio on erittäin herkkä käytetylle korkotasolle. Mikäli tässä arviossa käytetyn keskuspankkikoron sijasta tuen määrää arvioitaisiin sillä oletuksella, että reaalkorko on nolla, nousisi pelkän korkotuen määrä 115 %:iin bkt:sta.

melkoinen tukielementti. Lisäksi inflaatio – joka suurelta osin on seurausta juuri näistä luotoista – hoitaa suuren osan yritysten velkataakasta.

Luottojen myöntämistä yrityksille on perusteltu lähinnä sillä, että niillä estetään tuotannon ja työllisyyden romahtaminen. Ongelmana kuitenkin on se, että (i) luottojen myöntäminen ei tapahdu kiinteässä yhteydessä talousohjelmaan, (ii) niiden jakaminen tapahtuu ilman koordinaatiota useiden eri organisaatioiden toimesta (keskuspankki, eri ministeriöt ja rahastot) (iii) eikä niihin sisälly talousuudistusten onnistumista edesauttavaa ehdollisuutta.

Keskitettyjen luottojen suuri määrä huomioon ottaen on ehkä hieman yllättävää, että käytännössä niitä saa kuitenkin suhteellisen pieni joukko suuryrityksiä. Talousuudistuksen kannalta onkin vahingollista, että näin huomattava määrä resursseja jaetaan ilmeisesti vain vanhan tuotantorakenteen ylläpitämiseen ad hoc -periaatteella. Lisäksi keskitetyt luotot syrjäyttävät liiketaloudellisin perustein myönnettävää rahoitusta ja estävät siten koko rahoitussektorin kehittymistä.

Kolmas ja tärkein subventioelementti Venäjällä on osittaisesta hintasäännöstelystä johtuva **epäsuora hintatuki**. Hintojen laajamittainen vapauttaminen vuoden 1992 alussa romutti kerralla suuren osan neuvostoaikaisesta subventio- ja verojärjestelmästä. Hintojen vapauttaminen ei kuitenkaan ole tapahtunut niin laajamittaisesti kuin nopean talousuudistuksen kannattajat Venäjällä ja mm. Kansainvälinen valuuttarahasto ovat toivoneet, sillä periaatteellisesta hintojen vapauttamisesta huolimatta vanhat käytännöt ja paikallisviranomaiset pitävät yllä laajaa hintojen säännöstelyä. Tämä koskee erityisesti energian hintaa. Vertaamalla energian hintaa Venäjällä sen maailmanmarkkinahintaan on päädytty tulokseen, että energiaan sisältyvä epäsuora hintatuki vuonna 1992 ylitti bruttokansantuotteen arvon (112 %).⁵ Tämä tuen rahoittajina ovat ensivaiheessa energian tuottajat, joiden kotimaan myyntihinnat on säädelty ja joiden vientiä rajoitetaan kiintiöillä kotimaisten kuluttajien etujen turvaamiseksi. Toisaalta energiasektorille annettavien luottojen ja tuen kautta myös kuluttajat joutuvat todellisuudessa maksamaan energiasta nimellishintaa korkeamman hinnan.

Hyviä esimerkkejä Venäjän nykyisestä subventiojärjestelmästä ovat hiiliteollisuus ja maatalous, sillä niiden kohdalla konkretisoituvat kaikki edellä mainitut tukielementit. Molemmat sektorit saavat huomattavia hinta- ja palkkatukia suoraan valtion budjetista ja niille ohjataan keskitettyjä luottoja samalla kun ne itse joutuvat todellisia kustannuksia alempien hintojen muodossa epäsuorasti tukemaan kuluttajia.

Suomessa julkisen sektorin suora elinkeinotuki tuottajille maatalous mukaan lukien on ollut noin 3–4 % bkt:sta, kun Venäjällä budjetista tuottajille maksetut suorat avustukset ja korkotuet olivat vuonna 1992 noin 9 % bkt:sta. Tämän lisäksi Venäjällä yritykset saavat budjettiin sisältyvää tuontitukea ja budjetin ulkopuoliseen rahoitukseen sekä epäsuoraan hintatukeen liittyviä subventioita, joiden määrä on ilmeisesti suoraa budjettitukea huomattavasti suurempi. Yritysten elinkeinotukea verrattaessa on kuitenkin huomattava, että Venäjällä yritysverotus on länsimaita huomattavasti raskaampaa samalla kun niille on säilytetty runsaasti

⁵ IMF:n ja Maailmanpankin tekemä arvio perustuu nimelliseen valuuttakurssiin 1 USD = 198 SUR. Mikäli laskelma tehtäisiin esimerkiksi ostovoimapariteettikursseilla, olisi arvio tuen määrästä huomattavasti pienempi.

myös sosiaalipolitiikkaan liittyviä tehtäviä.⁶ Eksplisiittisen verotuksen lisäksi Venäjällä hintojen ja viennin säännöstelyn johdosta myös epäsuora verotus on merkittävää. Venäjän tukijärjestelmän vertailtavuutta länsimaihin vaikeuttavat lisäksi tilastointiin ja valuuttakursseihin liittyvät ongelmat sekä Venäjän nopea inflaatio, joka vähentää nopeasti yritysten velkojen reaaliarvoa. Heikko vertailtavuus länsimaihin kuvaakin hyvin Venäjän talousjärjestelmämuutoksen hidasta edistymistä.⁷

Nykyinen tukijärjestelmä on epätarkoituksenmukainen,
kallis ja uhka koko rahoitusjärjestelmälle

Venäjän nykyinen subventiojärjestelmä on määrältään valtava ja se kattaa lähes koko talouden. Samalla järjestelmä on kuitenkin erittäin läpinäkymätön ja siihen liittyy sekä lainsäädännön että hallintokäytännön ongelmia. Yhdessä tuen suuruus ja sen jakamisen mielivaltaisuus ohjaavat merkittävän määrän voimavaroja Venäjän talouden tuottavuuden ja kasvumahdollisuuksien kannalta epätarkoituksenmukaisiin kohteisiin ja aiheuttavat suoranaista resurssien haaskausta. Hyvänä esimerkkinä tästä on näennäisesti halvan energian yltiöpäinen tuhlaus.

Resurssien tehottoman käytön ja tuhlauksen aikaansaannin lisäksi nykyinen tukijärjestelmä on suoranaisten uhka Venäjän rahoitusjärjestelmälle ja vakautuspolitiikalle. Julkinen tuki, tapahtui se sitten budjetin kautta tai sen ulkopuolella, joudutaan rahoittamaan julkisen vallan toimesta. Verotulojen, säästöjen ja ulkomaisen avun ollessa riittämättömät menojen kattamiseksi, subventioiden aiheuttamat lisämenot joudutaan rahoittamaan keskuspankkivelalla eli viime kädessä "setelirahoituksella".

Venäjän inflaatioon liittyen onkin syytä panna merkille, että pelkästään tuontihintojen subventioiden mukaan laskeminen olisi vuonna 1992 kasvattanut virallista budjettivajetta määrällä, joka vastaa yli 10 % bkt:sta. Rahan tarjonnan lisäyksen suurimpana yksittäisenä syynä puolestaan olivat keskuspankin valtionyrityksille myöntämät luotot. Nykyinen tukipolitiikka ei siten ole linjassa julkisen talouden vakauttamisen ja inflaation taltuttamisen kanssa.

Nykyinen subventiopolitiikka korvaa suurelta osin muuten vielä puuttuvan sosiaaliturvajärjestelmän ja tätä käytetään usein perusteena nykypolitiikan jatkamiselle. Sekä teoriassa että käytännössä on kuitenkin osoitettu, että yleinen ja laajamittainen tukipolitiikka on kalliimpaa ja tehottomampaa kuin hyvin kohdennettu tuki.

Venäjän nykyisen subventiopolitiikan tulonjakovaikutukset ovat epäselvät, sillä nykyinen politiikka ei juuri tee eroa tukea tarvitsevien ja ilman sitä pärjäävien välillä. Esimerkiksi energiaan sisältyvä hintatuki lisää vain energian kysyntää ja

⁶ OECD-maissa yritykset maksavat veroina ja sosiaaliturvarahastomaksuina summan joka vastaa noin 10 % bkt:sta, kun Venäjällä vastaava määrä kerätään yrityksiltä pelkästään voittoverona. Kts. Erik Whitlock, The Russian State Budget, RFE/RL Research Report no. 17, 23.4.1993.

⁷ Johtopäätös ei kuitenkaan merkitse sitä, että julkiseen tukeen liittyvät ongelmat olisi länsimaissa ratkaistu. Hyvä katsaus suomalaisen elinkeinotukipolitiikan ongelmiin on Juhani Raatikaisen kirjoitus Suomalaisen elinkeinotukijärjestelmän muutospaineet, VATT-keskustelualoitteita No. 43, 1993.

alhaisesta hinnasta hyötyvät myös ne, jotka voisivat maksaa siitä myös markkinahinnan. Sama koskee myös tuontituotteiden hintatukea. Kannattamattomien yritysten rahoitus puolestaan menee useissa tapauksissa vain palkkojen maksuun eli rahoitus katsotaan työttömyyskorvausten korvikkeeksi. Taloudellisessa mielessä järjestely on kuitenkin epätarkoituksenmukainen, sillä yleisellä rahoituksella maksetaan korvauksia myös muille kuin potentiaalisille työttömille, lisätään inflaatiota, estetään rakennemuutosta ja lisätään resurssien haaskausta pitämällä yllä kannattamatonta tuotantoa.

Tukipolitiikan muuttaminen edellyttää tuen vähentämistä ja sen huolellista kohdentamista

Vakauttaminen ja rakennemuutos edellyttävät nopeaa ja radikaalia subventioiden ja yrityksille myönnettyjen keskitettyjen luottojen leikkausta sekä jäljellä olevan hintakontrollin purkamista ja siihen liittyen kaupan vapauttamista. Näiden toimien välittömänä tavoitteena on valtionyritysten budjettirajoitteen tiukentaminen ja sitä kautta valtiontalouden tilan parantaminen sekä rahan tarjonnan kasvun hillitseminen eli inflaation taltuttaminen. Samalla toimet edesauttavat talouden rakenneuudistusta ja tehostavat resurssien allokaatiota, millä puolestaan on myönteinen vaikutus Venäjän talouden kasvunäkymiin.

Yleisten vakautukseen ja tehokkuuteen liittyvien näkökohtien lisäksi järjestelmän muutoksella olisi eräillä toimialoilla selkeästi muita myönteisempi vaikutus. Keskitetyn luototuksen radikaali vähentäminen edesauttaisi esimerkiksi markkinapohjaisen rahoitusjärjestelmän kehittymistä ja tuontihintojen tukemisen lopettaminen puolestaan helpottaisi kotimaisten tuottajien asemaa. Myös energian hintojen vapautus ja siihen liittyvä ulkomaankaupan liberalisointi sekä verotuksen muuttaminen kannustaisivat tuotannon kasvattamiseen, mikä lisäisi ulkomaankauppatuloja ja parantaisi valtion rahoitusasemaa. Nykyjärjestelmässä tuontitukiaisten ja vientirajoitusten johdosta ruplan reaalin valuuttakurssi on huomattavasti nimellistä valuuttakurssia vahvempi.

Nopeaa talousuudistusta kannattavat ja mm. kansainväliset järjestöt vaativat subventioiden merkittävän vähentämisen ohella niiden uudelleensuuntaamista. Periaatteena tulisi olla, että kaikki tukielementit ovat osa laajempaa talousohjelmaa ja ad hoc -tyyppisestä tuesta luovuttaisiin. Tällöin tuen saajat ja tarvittava rahoitus joudutaan arvioimaan ja budjetoimaan todellisten tarpeiden mukaan selkeässä kehikossa.

Yritystuen osalta kaikki investoinnit valtion omistukseen jääviin yrityksiin tulee sisällyttää julkisten investointien ohjelmaan. Samalla valtionyrityksille annettavalle julkiselle tuelle ja rahoitukselle pitää panna selkeä katto. Käytännössä tämä edellyttää nykyisen työnjaon muuttamista siten, että keskuspankki lopettaa yritysten suoran luotottamisen ja kaikki finanssipolitiikkaan kuuluvat toimet sisällytetään valtion budjettiin. Subventiojärjestelmän uudistamista vaativien mielestä keskuspankin tulisi keskittyä vain rahapolitiikan hoitamiseen ja inflaation torjuntaan.

Tukipolitiikan muuttaminen edellyttää sosiaaliturvaan liittyvän tuen erottamista muusta yritystuesta. Subventioiden vähentämisestä vapautuvat resurssit tulisikin suunnata uuden sosiaaliturvajärjestelmän rahoittamiseen. Sosiaaliturvajärjestelmän

rakentaminen on erittäin laaja kokonaisuus, mutta myös siinä on tärkeää pyrkiä tehokkuuteen tuen tarkalla kohdentamisella.

Kaikkiaan Venäjän nykyinen subventiojärjestelmä herättää kysymyksen, onko talousuudistus Venäjällä vielä toden teolla edes alkanut. Toistaiseksi näyttää siltä, että ilmoitetuista uudistustoimista huolimatta Neuvostoliiton aikainen hintasäänöstely- ja tukikäytäntö ovat voimissaan, vaikka niistä vastaavat viranomaiset ovatkin saattaneet muuttua.

Onko tukipolitiikan muuttaminen käytännössä mahdollista?

Nykyisen tukipolitiikan radikaali muuttaminen merkitsee syvällekäyviä muutoksia nykyiseen käytäntöön. Poliitiikan muuttaminen ja markkinahintoihin siirtyminen tiukentavat yritysten budjettirajoitetta huomattavasti nykyisestä. Yritysten tulee hinnoitella tuotteensa ja palvelunsa kannattavuusperiaatteella, niiden pitää pystyä markkinoimaan ja myymään tuotantonsa ja tarvittaessa niiden on karsittava kannattamatonta toimintaa ja vähennettävä työvoimaa. Julkisen sektorin puolella muutokset edellyttävät nykyisen verojärjestelmän muuttamista ja verojen keräyksen tehostamista sekä erillisen sosiaaliturvajärjestelmän pystyttämistä. Nämä vaatimukset edellyttävät sekä julkisella että yrityspuolella mm. johdon ja työntekijöiden uudelleen koulutusta ja suunnittelu- ja budjetointijärjestelmien kehittämistä. Käytännössä tukipolitiikan radikaali muuttaminen edellyttää myös pitkälle menevää yksityistämistä. Nämä muutokset merkitsevät suurempaa muutosta kuin Venäjällä on vielä vuoden 1992 alussa alkaneen talousuudistuksen aikana koettu.

Usein esitetty kysymys kuuluukin, ovatko kyseiset uudistukset mahdollista tehdä nopeasti tai onko nopea eteneminen edes toivottava. Kuten niin monissa siirtymätalouksiin liittyvissä kysymyksissä niin myös subventiopoliitiikan osalta oleellinen kysymys ei kuitenkaan ole tapahtuuko muutos tässä ja nyt vai pitemmän ajan kuluessa. Käytännössä suuret muutokset tapahtuvat hitaasti.

Oikea kysymys lienee se, onko perusteltua jatkaa nykyistä politiikkaa ja viivyttää muutosten alkamista. Edellä muutosten tarvetta on perusteltu lähinnä tehokkuusnäkökohdilla vertaamalla vanhaa ja uutta järjestelmää keskenään, mutta siirtymäkauden ongelmista ei juuri ole mainittu mitään. Oleellista olisikin tietää, ovatko siirtymäkauden ongelmat ja riskit nykyjärjestelmän jatkamiseen liittyviä suuremmat ja voivatko ne johtaa koko talouden kannalta tuhoisiin seurauksiin.

Talousuudistuksen nopeaa edistämistä vastustavat suurteollisuus ja vanhoillinen parlamentti väittävät, että yritykset ja kansalaiset eivät ole valmiita muutoksiin. Talousuudistuksen vastustajat väittävät muutoksen yrittämisen johtavan laajamittaisiin konkursseihin, suurtyöttömyyteen sekä vakaviin yhteiskunnallisiin levottomuuksiin. Perimmäisenä pelkona (tai pelotteluna) lienee nykyisen poliittisen johdon korvautuminen uudella ja aikaisempaa autoritaarisemmalla hallinnolla. Näitä epäilyksiä ja pelkoja vastaan voidaan kuitenkin esittää eräitä painavia näkökohtia.

Ensinnäkin edellä on jo käynyt selväksi, että Venäjän nykyinen tukijärjestelmä sisältää suunnattomasti päällekkäisyyttä. Mikäli tuki kohdennettaisiin tarkemmin ja päällekkäisyydet poistettaisiin, niin jäljelle jäävä nettomääräinen tuki olisi huomattavasti edellä kuvattuja bruttomääriä pienempi. Siten subventiojärjestelmän uudistamisen ja tuen vähentämisen kansantaloudelliset ja poliittiset seu-

raukset eivät edes siirtymäkaudella ole niin vakavat kuin bruttolukujen ja nykyistä subventiopolitiikkaa puolustavien argumenteista voisi päätellä.

Toiseksi nykyinen tuki näyttää kohdistuvan suhteellisen harvalukuiselle joukolle erittäin suuria yrityksiä, mikä helpottaa siirtymäkaudella syntyvien ongelmien ratkaisemista. Ongelmat on suhteellisen helppo identifioida ja niiden ratkaisemista voidaan edesauttaa tarkasti kohdennetuilla ja ehdollisilla rakennesopeutusluotoilla sekä sosiaaliturvajärjestelyillä.

Kolmas ja ehkä vakuuttavin peruste sille, että siirtymäkauden ongelmia ei ole syytä liioitella, ovat pidemmälle ehtineiden siirtymätalouksien kokemukset. Hintojen vapauttaminen ja tukijärjestelmien uudistaminen ovat luonnollisesti aiheuttaneet ongelmia, mutta suuria ja vaarallisia yhteiskunnallisia mullistuksia ne eivät ole synnyttäneet. Verrattaessa Venäjää muihin siirtymätalouksiin on syytä panna merkille, että itäisen Keski-Euroopan maissa energian hintojen vapauttamiseen liittyi huomattava vaihtosuhteen heikkeneminen, mitä Venäjän tapauksessa ei tule tapahtumaan. Ylipäätään yritysten sopeutumiskyky pakkotilanteessa näyttää olevan parempi kuin yleensä uskotaan.⁸

Edellä olevan perusteella on selvää, että tukijärjestelmän muuttamiselle on hyvät perusteet ja muutokset pitäisi aloittaa nopeasti.⁹ Koko subventiopolitiikan ja siihen liittyvän vero- ja sosiaaliturvajärjestelmän muuttaminen on joka tapauksessa hidas prosessi. Muutokset pienentävät eräiden toimialojen, organisaatioiden ja monien nykyisten päättäjien poliittista ja taloudellista painoarvoa. Näyttää kuitenkin siltä, että vanhan tukijärjestelmän puolustajat vaikutusvaltainen teollisuus ja vanhoilliset kansanedustajat etunenässä liioittelevat järjestelmän purkamiseen liittyviä kokonaistaloudellisia ja yhteiskunnallisia ongelmia.

⁸ Tukea tälle näkemykselle antaa esimerkiksi pisimmälle ehtineiden siirtymätalouksien tuotannon elpymistä koskevat makrotason tiedot kuten myös eräät yritystason tutkimukset (yritystason tutkimuksesta kts. esim. Gelb, Jorgensen Singh (1992), *Life after the Polish "Big Bang": Episodes of Preprivatization Enterprise Behavior*, teoksessa *The Transition from Socialism in Eastern Europe*, World Bank).

⁹ Joitakin merkkejä muutoksesta on jo olemassa. Toukokuun 26. päivänä 1993 allekirjoitettuun hallituksen ja keskuspankin väliseen sopimukseen sisältyy mm. tuonti-, hiiliteollisuus- ja maataloussubventioiden vähentämistä ja vientikiintiöiden poistamista (pl. energia) koskeva ehto (BBC/SU/1700, 28.5.1993). Lisäksi energian hintoja on kesäkuun alussa vapautettu. Toisaalta hallitus ei toukokuussa pystynyt sopimaan teollisuuspoliittisesta ohjelmasta ja hiilen hintojen vapauttamisesta juuri subventioiden vähentämistä koskevista erimielisyyksistä johtuen (Financial Times 14.5. ja 4.6.1993).

IDÄNTALOUKSIEN KATSAUKSIA

nro:sta 4 lähtien ISSN 1235-7405

- 1/92 Pekka Sutela: **Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit.** 24 s.
Jouko Rautava: **Suomen ja Venäjän taloussuhteet Suomen EY-jäsenyyden valossa.** 12 s.
- 2/92 Seija Lainela - Jouko Rautava **Neuvostoliiton talouskehitys vuonna 1991.** 15 s.
Seija Lainela **Viron taloudellisen kehityksen lähtökohdat.** 9 s.
Merja Tekoniemi **Yksityistäminen itäisen Euroopan maissa ja Baltiassa.** 7 s.
- 3/92 Kamil Janáček **Transformation of Czechoslovakia's Economy: Results, Prospects, Open Issues.** 20 p.
Sergey Alexashenko **General Remarks on the Speed of Transformation in the Socialist Countries.** 25 p.
Sergey Alexashenko **The Free Exchange Rate in Russia: Policy, Dynamics, and Projections for the Future.** 19 p.
Jouko Rautava **Liikaraha, inflaatio ja vakauttaminen.** 16 s.
- 4/92 Stanislava Janáčková - Kamil Janáček **Privatization in Czechoslovakia.** 8 p.
Sergey Alexashenko **The Collapse of the Soviet Fiscal System: What Should Be Done?** 45 p.
Juhani Laurila **Neuvostoliiton ja Venäjän velka.** 23 s.
Jukka Kero **Neuvostoliiton ja Venäjän ulkomaankauppa.** 24 s.
- 5/92 Pekka Sutela **Clearing, Money and Investment: The Finnish Perspective on Trading with the USSR.** 26 p.
Petri Matikainen **"Suuri pamaus" - Puolan taloussuudistus 1990.** 22 s.
- 6/92 Miroslav Hrnčíř **Foreign Trade and Exchange Rate in Czechoslovakia: Challenges of the Transition and Economic Recovery.** 39 p.
Terhi Kivilahti - Jukka Kero - Merja Tekoniemi **Venäjän rahoitus- ja pankkijärjestelmä.** 37 s.
- 7/92 Seija Lainela **Baltian maiden rahauudistukset.** 23 s.
Seija Lainela - Jouko Rautava **Baltian maiden poliittisen ja taloudellisen kehityksen taustat ja nykytilanne.** 14 s.
Sergei Alexashenko **Verojen ja tulonsiirtojen jakautuminen entisessä Neuvostoliitossa.** 17 s.
- 1/93 Pekka Sutela **Taloudellinen transitio Venäjällä.** 11 s.
Pekka Sutela **Venäjän taloudellinen voima 2000-luvulla.** 9 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...** 11 s.
- 2/93 Inkeri Hirvensalo **Changes in the Competitive Advantages of Finnish Exporters in the Former USSR after the Abolition of the Clearing Payment System.** 35 p.
Miroslav Hrnčíř **The Exchange Rate Regime and Economic Recovery.** 17 p.
Gábor Oblath **Real Exchange Rate Changes and Exchange Rate Policy under Economic Transformation in Hungary and Central-Eastern Europe.** 31 p.
Gábor Oblath **Interpreting and Implementing Currency Convertibility in Central and Eastern Europe: a Hungarian Perspective.** 19 p.
- 3/93 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1992.** 19 s.
Seija Lainela **Baltian maiden talous vuonna 1992.** 25 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa vuonna 1992.** 14 s.
- 4/93 Jouko Rautava **Monetary Overhang, Inflation and Stabilization in the Economies in Transition.** 17 p.
Jarmo Eronen **Manufacturing Industries before and after the Collapse of Soviet Markets: a Comparison of Finnish and Czechoslovak Experience.** 19 p.

- 5/93 Pekka Sutela **Uusi hanke entisen rupla-alueen kaupankäynnin monenkeskeistämiseksi.** 8 s.
Juhani Laurila **Venäjän velkakriisin kehitys ja nykytilanne.** 10 s.
- 6/93 Jouko Rautava **Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä.** 7 s.
Jarmo Eronen **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** 7 s.
Aleksei Tkatchenko **Pienyrittäjäisyys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** 35 s.
- 7/93 Tuula Ryttilä **Russian Monetary Policy Since January 1992.** 20 p.
Inkeri Hirvensalo **Developments in the Russian Banking Sector in 1992-1993.** 22 p.
- 8/93 Seija Lainela - Pekka Sutela **Introducing New Currencies in the Baltic Countries.** 26 p.
Inna Shteinbuka **The Baltics' ways: Intentions, Scenarios, Prospects.** 27 p.
Inna Shteinbuka **Latvia in Transition: First Challenges and First Results.** 33 p.
Inna Shteinbuka **Industry Policy in Transition: the Case of Latvia.** 30 p.
- 9/93 Jouko Rautava **Venäjän keskeiset taloustapahtumat heinä- syyskuussa 1993.** 10 s.
Merja Tekoniemi **Venäjän parlamenttivaalien poliittiset ryhmittymät.** 3 s.
Jarmo Eronen **Venäläinen ja suomalainen periferia: Permin Komin ja Kainuun luetaloudellista vertailua.** 29 s.
- 10/93 Seija Lainela **Venäjän federatiivisen rakenteen muotoutuminen ja taloudellinen päätöksenteko; Pietarin asema.** 14 s.
Inkeri Hirvensalo **Pankkitoimintaa Pietarissa.** 14 s.
Juhani Laurila **Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella.** 29 s.
Juhani Laurila **Suomen saamiset Venäjältä. Valuuttakurssimuutosten ja vakautusten vaikutukset.** 8 s.
- 1/94 Pekka Sutela **Insider Privatization in Russia: Speculations on Systemic Change.** 22 p.
Inkeri Hirvensalo **Banking in St.Petersburg.** 18 p.
- 2/94 Aleksei Tkatchenko **Pienyritysten yksityistäminen Venäjällä.** 23 s.
Jarmo Eronen **Konversio Venäjällä: tulosten tarkastelua.** 10 s.
- 3/94 Juhani Laurila **Direct Investment from Finland to Russia, Baltic and Central Eastern European Countries: Results of a Survey by the Bank of Finland.** 14 p.
Juhani Laurila **Finland's Changing Economic Relations with Russia and the Baltic States.** 11 p.
Jouko Rautava **EC Integration: Does It Mean East-West Disintegration.** 8 p.
Eugene Gavrilenkov **Macroeconomic Crisis and Price Distortions in Russia.** 20 p.
Eugene Gavrilenkov **Russia: Out of the Post-Soviet Macroeconomic Deadlock through a Labyrinth of Reforms.** 22 p.
- 4/94 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1993.** 16 s.
Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1993.** 19 s.
Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1990-93.** 7 s.
- 5/94 Pekka Sutela **Production, Employment and Inflation in the Baltic Countries.** 22 p.
Seija Lainela **Private Sector Development and Liberalization in the Baltics.** 14 p.
Seija Lainela **Small Countries Establishing Their Own Independent Monetary Systems: the Case of the Baltics.** 17 p.
- 6/94 Merja Tekoniemi **Työttömyys ja sosiaaliturva Venäjällä.** 31 s.
- 7/94 Pekka Sutela **Fiscal Federalism in Russia.** 23 p.
Jouko Rautava **Interdependence of Politics and Economic Development: Financial Stabilization in Russia.** 12 p.
Eugene Gavrilenkov **"Monetarism" and Monetary Policy in Russia.** 8 p.

- 8/94 Pekka Sutela **The Instability of Political Regimes, Prices and Enterprise Financing and Their Impact on the External Activities of the Russian Enterprises.** 31 p.
 Juhani Laurila **The Republic of Karelia: Its Economy and Financial Administration.** 37 p.
 Inkeri Hirvensalo **Banking Reform in Estonia.** 21 p.
- 9/94 Jouko Rautava **Euroopan unionin ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus - näkökohtia Suomen kannalta.** 7 s.
- 10/94 Seija Lainela - Pekka Sutela **The Comparative Efficiency of Baltic Monetary Reforms.** 22 p.
 Tuula Ryttilä **Monetary Policy in Russia.** 22 p.
- 11/94 Merja Tekoniemi **Miksi Venäjän virallinen työttömyysaste on säilynyt alhaisena?** 19 s.
- 1/95 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1994.** 19 s.
 Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1994.** 21 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan talouskehitys 1994.** 19 s.
- 2/95 Urmas Sepp **Inflation in Estonia: the Effect of Transition.** 27 p.
 Urmas Sepp **Financial Intermediation in Estonia.** 32 p.
- 3/95 Vesa Korhonen **EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus.** 31 s.
 Jouko Rautava **Taloussintegraatio ja Suomen turvallisuus - Suomi Euroopan unionin idän taloussuhteissa.** 21 s.
 Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1985-94.** 10 s.
- 4/95 Nina Oding **Evolution of the Budgeting Process in St. Petersburg.** 29 p.
 Urmas Sepp **A Note on Inflation under the Estonian Currency Board.** 12 p.
 Pekka Sutela **But ... Does Mr. Coase Go to Russia?** 14 p.
- 5/95 Urmas Sepp **Estonia's Transition to a Market Economy 1995.** 57 p.
- 6/95 Niina Pautola **The New Trade Theory and the Pattern of East-West Trade in the New Europe.** 21 p.
 Nina Oding **Investment needs of the St.Petersburg Economy and the Possibilities to meeting them.** 20 p.
 Panu Kalmi **Evolution of Ownership Change and Corporate Control in Poland.** 21 p.
- 7/95 Vesa Korhonen **Venäjän IMF-vakauttamisohjelma 1995 ja Venäjän talouden tilanne.** 37 s.
 Inkeri Hirvensalo **Maksurästit Venäjän transitiotaloudessa.** 30 s.
 Seija Lainela **Baltian maiden omat valuutat ja talouden vakautus - pienten maiden suuri menestys.** 14 s.
- 8/95 Pekka Sutela **Economies Under Socialism: the Russian Case.** 17 p.
 Vladimir Mau **Searching for Economic Reforms: Soviet Economists on the Road to Perestroika.** 19 p.
- 9/95 Niina Pautola **East-West Integration.** 33 p.
 Panu Kalmi **Insider-Led Privatization in Poland, Russia and Lithuania: a Comparison.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Equity Markets in Russia.** 14 p.
 Jury V. Mishalchenko - Niina Pautola **The Taxation of Banks in Russia.** 5 p.
- 1/96 Juhani Laurila **Payment Arrangements among Economies in Transition: the Case of the CIS.** 23 p.
 Sergei Sutyurin **Problems and Prospects of Economic Reintegration within the CIS.** 17 p.
 Viktor V. Zakharov - Sergei F. Sutyurin **Manager Training - Another Emerging Market in Russian Educational Services.** 9 p.

- 2/96 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1995.** 12 s.
 Juhani Laurila **Katsaus lähialueisiin.** 28 s.
 Iikka Korhonen **Baltian vuosikatsaus.** 10 s.
 Pekka Sutela **Ukrainan ja Valkovenäjän taloudet vuonna 1995.** 10 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan siirtymätalouksien kehitys 1995.** 17 s.
- 3/96 Niina Pautola **Intra-Baltic Trade and Baltic Integration.** 12 p.
 Vesa Korhonen **The Baltic Countries - Changing Foreign Trade Patterns and the Nordic Connection.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Banking Sectors in Baltic Countries.** 22 p.
- 4/96 Niina Pautola **Trends in EU-Russia Trade, Aid and Cooperation.** 16 p.
 Niina Pautola **The Baltic States and the European Union - on the Road to Membership.** 20 p.
 Elena G. Efimova - Sergei F. Sutyryn **The Transport Network Structure of the St.Petersburg Region and its Impact on Russian-Finnish Economic Cooperation.** 11 p.
 Iikka Korhonen **An Error Correction Model for Russian Inflation.** 10 p.
- 5/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Direct Investment from Finland to Eastern Europe; Results of the 1995 Bank of Finland Survey.** 21 p.
 Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Social Consequences of Economic Reform in Russia.** 26 p.
 Iikka Korhonen **Dollarization in Lithuania.** 7 p.
- 6/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Eurooppaan; Suomen Pankin vuonna 1995 tekemän kyselyn tulokset.** 20 s.
 Jouko Rautava **Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä.** 6 s.
 Niina Pautola **Baltian maiden talouskatsaus 1996.** 12 s.
- 1/97 Panu Kalmi **Ownership Change in Employee-Owned Enterprises in Poland and Russia.** 51 p.
- 2/97 Niina Pautola **Fiscal Transition in the Baltics.** 23 p.
 Peter Backé **Interlinkages Between European Monetary Union and a Future EU Enlargement to Central and Eastern Europe.** 19 p.
- 3/97 Iikka Korhonen **A Few Observations on the Monetary and Exchange Rate Policies of Transition Economies.** 8 p.
 Iikka Korhonen **A Brief Assessment of Russia's Treasury Bill Market.** 8 p.
 Rasa Dale **Currency Boards.** 14 p.
- 4/97 Sergei F. Sutyryn **Russia's International Economic Strategy: A General Assessment.** 17 p.
 Tatiana Popova **The Cultural Consequences of Russian Reform.** 17 p.
 Ludmilla V. Popova - Sergei F. Sutyryn **Trends and Perspectives in Sino-Russian Trade.** 11 p.
- 5/97 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1996.** 10 s.
 Iikka Korhonen - Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1996.** 12 s.
 Merja Tekoniemi **Katsaus lähialueisiin 1996.** 11 s.
 Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1996.** 10 s.
 Kari Pekonen **Valko-Venäjän talous vuonna 1996.** 6 s.
 Katri Lehtonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1996.** 13 s.
- 6/97 Niina Pautola **Towards European Union Eastern Enlargement - Progress and Problems in Pre-Accession.** 17 p.
 Katri Lehtonen **Theory of Economic Reform and the Case of Poland.** 26 p.
 Boris Brodsky **Dollarization and Monetary Policy in Russia.** 14 p.
- 7/97 Toivo Kuus **Estonia and EMU Prospect.** 24 p.
 Olga Luššik **The Anatomy of the Tallinn Stock Exchange.** 23 p.
 Riia Arukaevu **Estonian Money Market.** 20 p.

- 1/98 Iikka Korhonen **The Sustainability of Russian Fiscal Policy.** 8 p.
Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Challenges to Reforming Russia's Tax System.** 18 p.
Niina Pautola **Optimal Currency Areas, EMU and the Outlook for Eastern Europe.** 25 p.
- 2/98 Peter Westin **Comparative Advantage and Characteristics of Russia's Trade with the European Union.** 26 p.
Urszula Kosterna **On the Road to the European Union - Some Remarks on Budgetary Performance in Transition Economies.** 31 p.
- 3/98 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehitys Venäjällä 1992-1997.** 10 s.
Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Katsaus Suomen kauppaan IVY-maiden ja Baltian maiden kanssa 1990-1997.** 11 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja ongelmat.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1997.** 10 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys 1997.** 12 s.
- 4/98 Kustaa Äimä **Central Bank Independence in the Baltic Policy.** 30 p.
Iikka Korhonen – Hanna Pesonen **The Short and Variable Lags of Russian Monetary Policy.** 11p.
Hanna Pesonen **Assessing Causal Linkages between the Emerging Stock Markets of Asia and Russia.** 10 p.
- 5/98 Laura Solanko **Issues in Intergovernmental Fiscal Relations – Possible Lessons for Economies in Transition.** 19 p.
Iikka Korhonen **Preliminary Tests on Price Formation and Weak-form Efficiency in Baltic Stock Exchanges.** 7 p.
Iikka Korhonen **A Vector Error Correction Model for Prices, Money, Output, and Interest Rate in Russia.** 12 p.
Tom Nordman **Will China catch the Asian Flu?** 14 p.
- 6/98 Saga Holmberg **Recent Reforms in Information Disclosure and Shareholders' Rights in Russia.** 17 p.
Vladimir R. Evstigneev **Estimating the Opening-Up Shock: an Optimal Portfolio Approach to Would-Be Integration of the C.I.S. Financial Markets.** 39 p.
Laura Solanko – Merja Tekoniemi **Novgorod and Pskov – Examples of How Economic Policy Can Influence Economic Development.** 14 p.
Ülle Lõhmus - Dimitri G. Demekas **An Index of Coincident Economic Indicators for Estonia.** 12p.
- 7/98 Tatyana Popova **Financial-Industrial Groups (FIGs) and Their Roles in the Russian Economy.** 24p.
Mikhail Dmitriyev – Mikhail Matovnikov – Leonid Mikhailov – Lyudmila Sycheva **Russian Stabilization Policy and the Banking Sector, as Reflected in the Portfolios of Moscow Banks in 1995–97.** 29 p.
- 1/99 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.
Iikka Korhonen – Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1998.** 10 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja näkymät.** 13 s.
Pekka Sutela **Ukrainan talouskatsaus 1998.** 14 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.